

Prao – nödvändigt men inte tillräckligt

Malmö 20 oktober

Historiken – om det svenska flaggskeppet

- Praon eller pryon infördes redan på 1950-talet i den dåvarande enhetsskolan.
- I de första läroplanerna (Lgr62 och Lgr69) var verksamheten reglerad. Tre studiebesök i åttan och två veckors pryon i nian.
- I Lgr80 utvecklades pryon till praon och skulle omfatta 6-10 veckor under hela grundskolan. Tre sektorer skulle täckas in så att eleverna fick en allsidig inblick i arbetslivet
- Med Lpo94 avskaffades all reglering. Efterhand började ett antal kommuner avskaffa praon.

En del av landskapet

- ▶ Längre tid i skolan – delvis förvaring, ingen arbetsmarknad för ungdomar
- ▶ Osynligare arbetsliv
- ▶ Ingen reglerad undervisning om skola och arbetsliv – jmf Norden
- ▶ Svårare att etablera sig på arbetsmarknaden, senare debut i arbetslivet
- ▶ Snabba förändringar i arbetsliv och utbildning – ständigt nya val
- ▶ Dålig matchning mellan arbetslivets behov och ungdomars drömmar – samhällsekonomiskt dilemma
- ▶ Luststyrd ungdomsgeneration, inlärd hjälplöshet – hur motivera?
- ▶ 25% av ungdomarna i riskzon

Det här vinner vi och ungdomarna...

- ▶ underlättar elevernas studie- och yrkesval
- ▶ bidrar till ökad kontakt mellan olika generationer
- ▶ tillför ämnesundervisningen nya perspektiv och ger stöd för inläringen
- ▶ ökar elevernas kunskap om arbetslivet och dess krav och möjligheter
- ▶ bidrar till ökad självkänedom och självinsikt hos eleverna.
- ▶ ökar motivationen för skolarbetet

Det här är viktigt!

- ▶ Aktivitet. Trots att detta inte alltid går att helt genomföra är det mest uppskattat om ungdomarna har något att göra större delen av tiden
- ▶ Ansvar. Att byta blöjor på en baby, stå i kassan och ta betalt är några exempel på ansvar som gör att ungdomarna växer och känner sig behövda.
- ▶ Omväxling. Skiftande arbetsuppgifter bidrar till en hög uppskattning av praoen.
- ▶ Vuxenkontakt. För ungdomarna är det viktigt att få vara med i "pratet" på en arbetsplats. Det handlar om att få känna sig vuxen och här finns ofta ett ömsesidigt utbyte mellan ungdomar och de vuxna. Här spelar handledaren en viktig roll.

Entydig forskning

- ▶ Nästan alla elever (94 procent) har haft praο. 74 procent tycker att praotiden var lärorik eller mycket lärorik. 81 procent anser att den var rolig eller mycket rolig, 77 procent att den bidrog till att förstå hur ett företag fungerar.
- ▶ En klar majoritet, 61 %, vill ha mer praο i grundskolan I en annan studie (2006) med elever i årskurs nio anger 70% att praοn fungerade mycket bra och 74% att praοns funktion är mycket viktig. 71% svarar mycket bra eller bra på frågan om "praοn hjälper mig att se kopplingar mellan skolans ämnen och arbetslivet".
- ▶ 21-åringar ser tillbaka och har positiva minnen av praο och praktik. 94% har haft praο - 74% tycker att tiden var lärorik eller mycket lärorik - 81% anser att den var rolig eller mycket rolig - 77% att den bidrog till att förstå hur ett företag fungerar

Några elevröster

- ▶ **E: Men sen började jag fatta att det är ganska hårt jobb och så. Och om jag pluggar nu så kan jag få ett ganska bra jobb och slippa det... jag tänkte så att det är lugnt man bara tar upp saker och så går man runt. Men sen när man gör det så fattar man ju att det är hur tungt som helst. Det är ganska lärorikt med erfarenhet och sånt.**

I: Det här med prao, tycker du att man ska ha mer eller mindre, eller vad tycker du?

E: Jag tycker man ska ha mer! För då har man typ så, man kan se mer hur det är att jobba som det till exempel eller hur det är snickare eller ... typ så.

E: Jag tycker det är ganska bra praoa. Man får känna på mer av om man vill göra det jobbet. Jag tyckte det var ganska hårt men man motiverar sig mer att det är bättre att jag pluggar det nu.

Det bidde en tumme....

- ▶ I en av de kommuner som ersatt praon med s k genomtänkta studiebesök fick eleverna frågan om de fått prova någon arbetsuppgift under studiebesöket (studien genomfördes 2006). 84% svarade nej och svaren understryker studiebesökens passiva karaktär.
- ▶ Efter beslut på huvudmannanivå genomförs inte sedan några år tillbaka praktisk arbetslivsorientering (prao) i kommunens två högstadieskolor. Av intervjuer med skolledning och lärare framgår att man avsåg att kompensera den uteblivna praon med studiebesök och arbetslivsorientering i andra former. Några kompenserande insatser för att balansera inslagen i arbetslivsorienteringen har dock inte genomförts i praktiken och nettoeffekten är att arbetslivsorientering i systematisk och planmässig form uteblivit för eleverna.
- ▶ (Skolinspektionen, 2013)

Motståndet och argumenten

- Gammalmodigt, spelat ut sin roll
- Gynnar elever med kontakter
- Konserverar traditionella val
- Arbetsmiljöverket stoppar med sina regler
- Finns helt andra kontaktmöjligheter
- Företagen ställer inte upp
- Ingen uppföljning i skolarbetet
- Besvärligt att jobba med

Så här enkelt kan det vara...

- ▶ Föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1, senast ändrad 2003:4) beskriver hur det går till att skapa en säker arbetsmiljö. Den informationen finns sedan länge på Arbetsmiljöverkets hemsida. Sedan medierna uppmärksammat fallet i Varberg har information lagts ut som förtydligar vad som gäller när elever ska vara ute på prao och APU. Så här sägs till exempel om skolans och arbetsplatsens gemensamma ansvar. De ska tillsammans:
 - ▶ Bestämna elevens arbetstider
 - ▶ Bestämna arbetsuppgifter utifrån elevens förutsättningar
 - ▶ Bestämna handledningens art och omfattning
 - ▶ Bestämna vem som ska förse eleven med personlig skyddsutrustning
 - ▶ Underrätta skyddsombudet om elevens arbetsuppgifter och kunskapsnivå
- ▶ Annie Runhammar från arbetsmiljöverket tolkar detta enklare än det låter.
- ▶ – **Det kan räcka med ett telefonsamtal, om skolan känner till företagets verksamhet sedan tidigare. Men det gäller att förvissa sig om att en handledare finns i närheten av eleven och att arbetstiderna är de samma som eleven har i skolan.**

Men så här säger andra...

- ▶ Det är så att vi nyss haft besök av Arbetsmiljöverket som vill att **vi ska försäkra oss i ännu högre grad än nu om att eleven är säker på sin praoplats, får en ordentlig introduktion, inte får göra uppgifter den inte ska göra osv.** Stort ansvar läggs ju därmed på både handledaren på arbetsplatsen och på syvare som ska avgöra om en praoplats är lämplig för eleven. Detta har tyvärr i flera fall i kommunerna i vår närhet lett till att man helt enkelt inte har tid eller möjlighet att ta emot praoelever.
- ▶ Hur ser du på AMV's regler i förhållande till hur det ser ut i kommuner i verkligheten? Vi känner oss lite förvirrade, hur ska man tänka om det här egentligen? Prao är ju en väldigt värdefull kontakt med arbetslivet för eleven och självklart måste eleven vara säker på sin praoplats, men om kontakterna mellan skolan och arbetsplatserna och införandet av nya rutiner tar upp för mycket av både syvarnas och handledarnas tid kommer praon säkerligen att försvinna så småningom...

Önskedrömmen

- ▶ Praon en reglerad del i läroplanen och resurser avsätts i den kommunala verksamheten
- ▶ Delar av praon styrd mot icke-traditionella områden
- ▶ Undervisning kring skola-arbetsliv som ämne eller som särskild timresurs
- ▶ Utbildning av lärare inom kunskapsområdet
- ▶ Nationella överläggningar om hur arbetsmiljöfrågorna i samband med praon skall lösas. Likartade tillämpningar i hela landet
- ▶ Prao **en nödvändig men inte tillräcklig** del i utvecklingen av en bra samverkan skola- arbetsliv

Om du under det senaste åren inte har ändrat en uppfattning eller förvärvat en ny, bör du kolla din puls. Du kanske är död.

(Burgess, författare 1866-1951)